

GŁÓWNY INSPEKTOR PRACY

Katarzyna Łażewska-Hrycko

Warszawa, 2024-05-08

UNP:GIP-24-112423

GIP-GNN.401.1.2024.2

Pan

Dariusz Salamończyk

Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu

ul. Wiejska 4/6/8

00-902 Warszawa

12-07-2024 12:07:28

25.1804.215.02M

14.05.2024

Szanowny Panie Ministrze

Odpowiadając na pismo, które wpłynęło do Kancelarii Głównego Inspektoratu Pracy w dniu 29 kwietnia br. (znak SPS-WP.020.122.4.2024), poniżej przedstawiam opinię w sprawie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy (druk nr 318).

Jednocześnie pragnę zaznaczyć, że przedmiotowy projekt ustawy nie został przekazany do zaopiniowania Państwowej Inspekcji Pracy w ramach rządowego procesu legislacyjnego.

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy wprowadza zmiany w art. 222 Kodeksu pracy dostosowując go do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/431 z dnia 9 marca 2022 r. zmieniającej dyrektywę 2004/37/WE w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniem dotyczącym narażenia na działanie czynników rakotwórczych lub mutagenów podczas pracy (Dz. Urz. UE L 88 z 16.03.2022, str. 1 oraz Dz. Urz. UE L 2023.90090 z 14.11.2023).

Zdaniem Państwowej Inspekcji Pracy, niezależnie od proponowanych zmian niezbędne jest uregulowanie dodatkowych kwestii w tym przepisie w zakresie:

- 1) zdefiniowania pojęć: „kontakt” i „narażenie” – w odniesieniu do substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym, mutagennym lub reprotoksycznym, ewentualnie

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU
L. dz. SPS-WP.020.122.4.2024
Data wpływu 15.05.2024

- ujednoczenie przepisu art. 222 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 2023 r. poz. 1465), poprzez wprowadzenie tylko jednego z tych pojęć. Proponowana zmiana umożliwi pracodawcom prawidłowe stosowanie przepisów, a tym samym będzie miała wpływ na poprawę ochrony zdrowia pracowników;
- 2) wprowadzenia stosownych uregulowań prawnych, o których mowa w piśmie Ministra Zdrowia z dnia 13 stycznia 2022 r. (znak: ZPM.050.3.2022) – załącznik nr 1, stanowiący odpowiedź na wniosek legislacyjny Głównego Inspektora Pracy w sprawie nowelizacji przepisów *rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy* (Dz. U. z 2021 r. poz. 2235) – załącznik nr 2.

Ad 1).

W obecnym stanie prawnym zgodnie z przepisem art. 222 § 1 Kodeksu pracy, ustawodawca zobowiązuje pracodawcę w razie zatrudniania pracownika w warunkach **narażenia** na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, do zastępowania tych substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych mniej szkodliwymi dla zdrowia lub do stosowania innych dostępnych środków ograniczających stopień tego narażenia, przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki.

Natomiast w art. 222 § 2 Kodeksu pracy ustawodawca zobowiązuje pracodawcę do rejestrowania wszystkich rodzajów **prac w kontakcie** z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, a także do prowadzenia rejestru pracowników zatrudnionych przy tych pracach.

Ustawodawca tym samym wskazał, że rejestracja pracowników dotyczy prac w kontakcie z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym.

W rozporządzeniu *Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy*, w § 3 ustawodawca zobowiązuje pracodawcę do wykonywania badań i pomiarów substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników o działaniu rakotwórczym lub mutagennym na stanowiskach pracy, na których wykonują pracę **narażeni** pracownicy, a w § 4 ust. 1 – do prowadzenia rejestru prac, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania **w kontakcie** z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu

rakotwórczym lub mutagennym.

Z powyższych przepisów wynikają dwa pojęcia „**praca w kontakcie**” i „**narażenie**” na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym. Takie sformułowania sugerują, że pojęcie „**pracownika narażonego na działanie ...**” nie jest tożsame z pojęciem „**pracownika pozostającego w kontakcie z ...**”. Pojęcia te nie zostały zdefiniowane w art. 222 Kodeksu pracy, ani *rozporządzeniu w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy*. Rozstrzygnięcie tego problemu jest istotne zarówno w odniesieniu do substancji i mieszanin chemicznych o działaniu rakotwórczym, mutagennym lub reprotoksycznym, jak również czynnika fizycznego, tj. promieniowania jonizującego.

Wnioski płynące z kontroli Państwowej Inspekcji Pracy wskazują, że ze względu na brak definicji pojęć „**narażenie**” i „**kontakt**” pracodawcy mają problem, jak należy rozumieć te pojęcia realizując obowiązek prowadzenia rejestru pracowników wykonujących **prace w kontakcie** z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, do czego zobowiązuje ich art. 222 § 2 *Kodeksu pracy*. Obowiązek prowadzenia rejestru prac, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania w **kontakcie** z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym wynika z § 4 ust. 1 *rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy*. Dla pracodawców niejasne jest także, których pracowników należy objąć rejestrem pracowników **narażonych** na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, zgodnie z § 5 ust. 1 ww. rozporządzenia. Konsekwencją braku zdefiniowania powyższych pojęć są błędy w prowadzeniu **rejestrów prac**, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania w **kontakcie** z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym oraz **rejestru pracowników narażonych** na działanie ww. substancji, ich mieszanin, czynników lub procesów.

Zgodnie z opracowanymi przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi „*Zaleceniami dla pracodawców i służb kontrolnych dotyczącymi prowadzenia wymaganych prawnie rejestrów czynników rakotwórczych lub mutagennych i narażonych na nie pracowników*”

na poziomie zakładów pracy” – zamieszczonymi na stronie internetowej pod adresem: <https://www.imp.lodz.pl/pliki/5b3342f18584f033e6a735834dcb50f293227/zaleceniadlapracodawcwisluzbkontrolnych2019.pdf> (materiał zaakceptowany przez Ministerstwo Zdrowia w dniu 04.03.2020 r.) w odpowiedzi na pytanie, jak interpretować pojęcie „kontakt” – „narażenie”, wskazano:

„Instytut Medycyny Pracy w Łodzi stoi na stanowisku, że:

Przez prace w kontakcie rozumie się prace, przy których występuje możliwość narażenia inhalacyjnego i/lub bezpośredniego działania czynnika chemicznego na skórę, bez względu na stężenie czynnika chemicznego w powietrzu i stosowane środki ochrony indywidualnej lub ochrony zbiorowe. Dotyczy to również procesów technologicznych hermetyzowanych.

Definicja narażenia została określona w Polskiej Normie PN-EN 689, kwiecień 2002 „Powietrze na stanowisku pracy - Wytyczne oceny narażenia inhalacyjnego na czynniki chemiczne przez porównanie z wartościami dopuszczalnymi i strategia pomiarowa” i jest następująca:

Narażenie na czynnik chemiczny jest to obecność czynnika chemicznego w powietrzu w strefie oddychania pracownika. Określone jest jako stężenie czynnika, uzyskane na podstawie pomiarów narażenia i odniesione do takiego samego okresu czasu, jakiego dotyczy wartość dopuszczalna.

Do celów prowadzenia rejestru każdy bezpośredni kontakt substancji ze skórą traktuje się jako narażenie. Jeżeli pracownik jest zabezpieczony np. we właściwe środki ochrony indywidualnej pozwalające uniknąć bezpośredniego kontaktu ze skórą, sytuację taką należy traktować jako brak narażenia, a wykonywaną przez niego pracę traktuje się jako pracę, której wykonywanie powoduje konieczność pozostawania w kontakcie z substancjami rakotwórczymi lub mutagennymi.

Z problematyką narażenia na czynniki rakotwórcze lub mutagenne jest ściśle związane Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. z 2011 r. Nr 33, poz. 166).

Zgodnie z § 6.1. w przypadku występowania czynnika o działaniu rakotwórczym lub mutagennym badania i pomiary wykonuje się:

- 1) co najmniej raz na sześć miesięcy — jeżeli podczas ostatniego badania i pomiaru stwierdzono stężenie czynnika o działaniu rakotwórczym lub mutagennym powyżej 0,1 do 0,5 wartości NDS;

- 2) co najmniej raz na trzy miesiące — jeżeli podczas ostatniego badania i pomiaru stwierdzono stężenie czynnika o działaniu rakotwórczym lub mutagennym powyżej 0,5 wartości NDS.

Ponadto, zgodnie z § 14. badania i pomiary chemicznych czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy, wykonuje się każdorazowo, jeżeli nastąpiły zmiany w wyposażeniu technicznym, w procesie technologicznym lub w warunkach wykonywania pracy, które mogły mieć wpływ na zmianę poziomu narażenia albo wystąpiły okoliczności, które uzasadniają ich ponowne wykonanie.

Na mocy § 7 powyższego rozporządzenia pracodawca może odstąpić od wykonywania badań i pomiarów, jeżeli wyniki dwóch ostatnich badań i pomiarów szkodliwych dla zdrowia czynników chemicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, wykonanych w odstępie co najmniej sześciu miesięcy, nie przekroczyły 0,1 wartości NDS.

Uważa się więc, że jeżeli stężenie czynnika rakotwórczego lub mutagennego na stanowisku pracy jest poniżej 0,1 wartości najwyższego dopuszczalnego stężenia, to na stanowisku pracy brak jest narażenia inhalacyjnego na czynnik rakotwórczy lub mutageny. W takim przypadku nie wykazuje się liczby osób pracujących w narażeniu na tym stanowisku pracy, a pracowników traktuje się jako pracujących w kontakcie z kancerogenem/mutagenem zawodowym bez narażenia.

Pracodawca w przypadku stwierdzenia pracy wyłącznie w kontakcie z kancerogenem lub mutagenem zawodowym rejestruje liczbę osób narażonych równą "0". Wskazane jest opisanie stanowiska pracy w taki sposób, aby móc wykazać podstawę do przyjęcia takiego założenia (pracy w kontakcie) co oznacza udokumentowanie pomiarów substancji rakotwórczej lub mutagennej na tym stanowisku pracy."

Wskazane wyżej stanowisko Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi może być traktowane jako źródło dodatkowej wiedzy do rozstrzygnięcia wątpliwości dotyczących art. 222 Kodeksu pracy. Nie stanowi jednak prawa (są to bowiem tylko „zalecenia”). Żaden z aktów prawnych, w tym Kodeks pracy, nie daje delegacji do stosowania tych zaleceń.

Na potrzebę nowelizacji w opisanym wyżej zakresie Główny Inspektor Pracy zwracał już uwagę w 2018 r. występując w tej sprawie z wnioskiem legislacyjnym do ówczesnego Ministra Zdrowia (pismo z dnia 8 lutego 2018 r, znak: GNN-518-4011-3/18). W odpowiedzi na ww. wystąpienie Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z dnia 29 marca 2018 r. (znak ZPM.024.33.2018.BZ),

poinformował, że w najbliższym czasie planowana jest nowelizacja rozporządzenia w celu implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/2398 z dnia 12 grudnia 2017 r. zmieniającej dyrektywę 2004/37/WE w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniem dotyczącym narażenia na działanie czynników rakotwórczych lub mutagenów podczas pracy (Dz. Urz. UE L 345 z 27.12.2017, str. 87).

Następny wniosek legislacyjny w tej sprawie Główny Inspektor Pracy skierował do Ministra Zdrowia 14 grudnia 2021 r. (pismo znak: UNP:GIP-21-61861, GIP-GNN.403.5.2021.1) – załącznik nr 2. W odpowiedzi Ministerstwo Zdrowia (pismo znak: ZPM.050.3.2022 z dnia 13 stycznia 2022 r.) – załącznik nr 1, poinformowało m.in., że istotne zmiany przedstawione w piśmie **wykraczają poza zakres upoważnienia lub odnoszą się do spraw, które wymagają uprzednio uregulowania w ustawie.**

Również Rada Ochrony Pracy przy Sejmie RP w stanowisku z dnia 28 sierpnia 2018 r. zaleciła do realizacji przez Ministerstwo Zdrowia wniosek dotyczący wprowadzenia definicji pojęć „praca w kontakcie” oraz „praca w narażeniu” do rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy.

Z kolei w stanowisku z dnia 15 marca 2022 r. Rada Ochrony Pracy przy Sejmie RP za **sprawę pilną** uznała poprawę stanu prawa w tym obszarze bhp, zalecając do realizacji przez Ministerstwo Zdrowia wniosek: „niezbędne jest zdefiniowanie pojęć dotyczących: „kontaktu”, „narażenia” i „osoby narażonej” w środowisku pracy, gdzie występują substancje, mieszaniny, czynniki oraz procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym. Należy ustanowić jedną instytucję prowadzącą centralny rejestr tych danych, zapewniającą organom nadzoru i kontroli warunków pracy, instytucjom naukowym, służbom bezpieczeństwa i higieny pracy oraz medycyny pracy bezpłatne korzystanie z nich”.

Ad 2).

Z uwagi na potrzebę nowelizacji przepisów **rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy**, Główny Inspektor Pracy zwrócił się z wnioskiem legislacyjnym do Ministra Zdrowia o podjęcie stosownych zmian w przepisach w zakresie wskazanym w piśmie z dnia 14 grudnia 2021 r. (znak: UNP:GIP-21-61861, GIP-GNN.403.5.2021.1) – załącznik nr 2.

W odpowiedzi Ministerstwo Zdrowia (pismo znak: ZPM.050.3.2022 z dnia 13 stycznia 2022 r.) – załącznik nr 1 – poinformowało, że podjęło analizę proponowanych regulacji prawnych w celu ich ewentualnego wprowadzenia do ww. rozporządzenia, zauważając przy tym, że rozporządzenie to jest aktem wykonawczym, wydanym na podstawie upoważnienia zawartego w art. 222 § 3 *ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy* i zgodnie z zakresem przedmiotowym określonym w tym upoważnieniu. Zwrócono uwagę, że istotne zmiany przedstawione w piśmie **wykraczają poza zakres upoważnienia lub odnoszą się do spraw, które wymagają uprzednio uregulowania w ustawie**. W ocenie Ministerstwa Zdrowia dotyczy to przede wszystkim propozycji:

- wprowadzenia Centralnego rejestru danych o narażeniu na substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, z ustanowionym dostępem do tego rejestru dla właściwych organów nadzoru i kontroli nad warunkami pracy,
- ustanowienia obowiązku przekazywania do rejestru odpowiednich informacji przez pracodawcę,
- określenia sposobu realizacji przez lekarza sprawującego profilaktyczną opiekę zdrowotną nad pracownikami obowiązku zapoznania się z warunkami ich pracy,
- rozszerzenia katalogu osób objętych przepisami rozporządzenia o osoby zatrudnione na innej podstawie, niż stosunek pracy.

Wskazane przez Ministerstwo Zdrowia zagadnienia, w ocenie tego Urzędu, wymagają **uprzedniego wprowadzenia odpowiednich regulacji w przepisach ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy**, w tym w upoważnieniu stanowiącym o zakresie spraw regulowanych przedmiotowym rozporządzeniem, i w związku z powyższym pozostają poza właściwością Ministra Zdrowia.

Podkreślić należy, że wątpliwości związane ze stosowaniem wskazanych w piśmie przepisów mają zarówno pracodawcy, jak też organy Państwowej Inspekcji Pracy – co w praktyce utrudnia przeprowadzanie kontroli i rozstrzyganie spraw decyzjami administracyjnymi.

Mając na względzie konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu ochrony zdrowia i życia pracowników w związku z występującymi zagrożeniami w środowisku pracy ze strony substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym, mutagennym lub reprotoksycznym – uprzejmie proszę o uwzględnienie zgłoszonych przez Państwową Inspekcję Pracy propozycji zmian w zakresie art. 222 ustawy Kodeks pracy.

Jednocześnie informuję, że opinię do projektu *rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym, mutagennym lub reprotoksycznym w środowisku pracy*, Państwowa Inspekcja Pracy przekaze bezpośrednio do Ministerstwa Zdrowia i Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Z poważaniem,

Katarzyna Łażewska-Hrycko

Główny Inspektor Pracy

/-podpisano elektronicznie/

Załączniki:

- nr 1 – Odpowiedź Ministerstwa Zdrowia na wniosek legislacyjny Głównego Inspektora Pracy dotyczący nowelizacji rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (pismo znak: ZPM.050.3.2022 z dnia 13 stycznia 2022 r.);*
- nr 2 – Wniosek legislacyjny Głównego Inspektora Pracy dotyczący nowelizacji rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (pismo z dnia 14 grudnia 2021 r. znak: GIP-GNN.403.5.2021.1).*

Minister Zdrowia

Warszawa, 13 stycznia 2022

ZPM.050.3.2022

Pani
Katarzyna Łażewska-Hrycko
Główny Inspektor Pracy

Szanowna Pani Minister,

w odpowiedzi na pismo z dnia 14 grudnia 2021r., uprzejmie informuję, że Ministerstwo Zdrowia podjęło analizę proponowanych regulacji prawnych w celu ich ewentualnego wprowadzenia do *rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy* (Dz. U. z 2021 r. poz. 2235). Analiza ta wymaga zasięgnięcia opinii ekspertów oraz zainteresowanych podmiotów w zakresie spraw stanowiących materię powyższego aktu i objętych proponowanymi zmianami.

Projekt rozporządzenia uwzględniający odpowiednie zmiany zostanie przekazany do uzgodnień, konsultacji i opiniowania zgodnie z obowiązującą procedurą legislacyjną.

Należy jednak zauważyć, że ww. rozporządzenie jest aktem wykonawczym, wydawanym na podstawie upoważnienia zawartego w art. 222 § 3 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1320, z późn. zm.) i zgodnie z zakresem przedmiotowym określonym w tym upoważnieniu.

Natomiast istotne zmiany przedstawione w piśmie wykraczają poza zakres upoważnienia lub odnoszą się do spraw, które wymagają uprzedniego uregulowania w ustawie. Dotyczy to przede wszystkim propozycji wprowadzenia Centralnego rejestru danych o narażeniu na substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy

technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, z ustanowionym dostępem do tego rejestru dla właściwych organów nadzoru i kontroli nad warunkami pracy oraz ustanowieniem obowiązku przekazywania do rejestru odpowiednich informacji przez pracodawcę, sposobu realizacji przez lekarza sprawującego profilaktyczną opiekę zdrowotną nad pracownikami obowiązku zapoznania się z warunkami ich pracy, wprowadzenia obowiązku informowania właściwego państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego i właściwego okręgowego inspektora pracy, a także pracowników pracujących w kontakcie/narażeniu, czy rozszerzenia katalogu osób objętych przepisami omawianego rozporządzenia o osoby zatrudnione na innej podstawie, niż stosunek pracy.

Zagadnienia powyższe wymagałyby zatem uprzedniego wprowadzenia odpowiednich regulacji w przepisach ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, w tym w upoważnieniu stanowiącym o zakresie spraw regulowanych przedmiotowym rozporządzeniem, i w związku z powyższym pozostają poza właściwością Ministra Zdrowia.

Z poważaniem
z upoważnienia Ministra Zdrowia
Waldemar Kraska
Sekretarz Stanu

/dokument podpisany elektronicznie/

GLÓWNY INSPEKTOR PRACY
Katarzyna Łażewska-Hrycko

Warszawa, 2021-12-14

UNP:GIP-21-61861
GIP-GNN.403.5.2021.1

Pan
Adam Niedzielski
Minister Zdrowia
ul. Miodowa 15
00-952 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze

Działając na podstawie art. 18 ust. 1 pkt 5, w związku z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1251, z późn. zm.), uprzejmie proszę o znowelizowanie **rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy** (Dz. U. z 2021 r. poz. 2235), w zakresie:

1. zdefiniowania pojęć: „kontakt” i „narażenie” – w odniesieniu do substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, ewentualnie ujednolicenie przepisów poprzez wprowadzenie tylko jednego z tych pojęć;
2. wprowadzenia obowiązku przekazywania przez pracodawcę „Informacji o substancjach chemicznych, ich mieszaninach, czynnikach lub procesach technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym” tylko do jednej instytucji prowadzącej *Centralny rejestr danych o narażeniu na substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym*, z ustanowionym dostępem do tego rejestru dla właściwych organów nadzoru i kontroli nad warunkami pracy. Powyższe odciąży pracodawców od dublowania obowiązków informacyjnych i pozwoli na funkcjonowanie jednej (ujednoliconej) bazy pracodawców, u których takie zagrożenia występują. Proponowanym rozwiązaniem jest prowadzenie Centralnego rejestru danych o ww. narażeniu przez Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr. J.

Nofera w Łodzi, z dostępem do niego zarówno dla organów kontroli i nadzoru Państwowej Inspekcji Sanitarnej, jak również Państwowej Inspekcji Pracy. Stworzenia jednej, zintegrowanej bazy podmiotów, u których występują przedmiotowe zagrożenia wynika, m.in. z faktu, że obecnie organy kontroli Państwowej Inspekcji Pracy mają dostęp tylko do informacji przekazanych do nas przez część pracodawców, którzy dopełniają tego obowiązku. Zdarza się, że do właściwego państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego informację określoną przepisem (§ 4 ust. 2 rozporządzenia) przekazują inni pracodawcy, pomijając przy tym PIP i odwrotnie. Obecnie Państwowa Inspekcja Pracy nie ma dostępu do *Centralnego rejestru danych o narażeniu na substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym* prowadzonego przez Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr. J. Nofera w Łodzi, co utrudnia sprawowanie przez Państwową Inspekcję Pracy nadzoru nad zapewnieniem odpowiedniego poziomu ochrony zdrowia i życia pracowników w związku z występującymi zagrożeniami w środowisku pracy ze strony czynników rakotwórczych lub mutagennych;

3. wprowadzenia w § 4 ust. 2 rozporządzenia obowiązku poinformowania właściwego państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego i właściwego okręgowego inspektora pracy, a także pracowników pracujących w kontakcie/narażeniu w sytuacji, gdy zakładzie wykonywane są prace z substancją chemiczną lub mieszaniną, dla której w związku ze zmianą (w ciągu roku kalendarzowego) przepisów zmieniono kategorię klasyfikacji na: 1A lub 1B (rakotwórcza lub mutagenna). W przypadku wprowadzenia zmian, o których mowa w pkt 2, obowiązek ten dotyczyć miałby odpowiednio instytucji prowadzącej centralny rejestr danych o narażeniu na substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym;
4. doprecyzowania w § 9 pkt 2 rozporządzenia, o jakich szkoleniach okresowych pracownika jest mowa w tym przepisie;
5. określenia w § 11 ust. 1 rozporządzenia sposobu realizacji przez lekarza sprawującego profilaktyczną opiekę zdrowotną nad pracownikami obowiązku zapoznania się z warunkami ich pracy;
6. doprecyzowania w załączniku nr 1 do rozporządzenia w części II pkt 6 sformułowania „*powstającą w trakcie pracy*”, celem wyjaśnienia, jakie prace związane z narażeniem na krzemionkę krystaliczną – frakcję respirabilną należy kwalifikować do procesów rakotwórczych;

7. skreślenia po wyrazach „pyły drewna” wyrazu „twardego” w pkt 6 część II litera B załącznika nr 2 do rozporządzenia;
8. doprecyzowania w załączniku nr 2 do rozporządzenia pojęcia „osoba narażona”;
9. wprowadzenia w przepisach rozporządzenia obowiązku ustalenia przez pracodawcę sporządzającego mieszaniny na tzw. własny użytek (wykorzystywane w procesie technologicznym), które zawierają w swoim składzie substancję(-e) rakotwórczą(e) lub mutagenną(-e) kategorii 1A lub 1B, czy ta mieszanina spełnia kryteria klasyfikacji jako rakotwórcza lub mutagenna kategorii 1A lub 1B;
10. rozszerzenia katalogu osób objętych przepisami omawianego rozporządzenia o osoby zatrudnione na innej podstawie, niż stosunek pracy.

UZASADNIENIE

Ad 1)

Wnioski płynące z kontroli Państwowej Inspekcji Pracy wskazują, że ze względu na brak definicji pojęć „narażenie” i „kontakt” pracodawcy mają problem, jak należy rozumieć te pojęcia realizując obowiązek prowadzenia rejestru pracowników wykonujących **prace w kontakcie** z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, do czego zobowiązuje ich art. 222 § 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1320, z późn. zm.). Obowiązek prowadzenia rejestru prac, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania w **kontakcie** z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym wynika z § 4 ust. 1 omawianego rozporządzenia. Dla pracodawców niejasne jest także, których pracowników należy objąć rejestrem pracowników **narażonych** na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, zgodnie z § 5 ust. 1 przedmiotowego rozporządzenia. Konsekwencją braku zdefiniowania powyższych pojęć są błędy w prowadzeniu **rejestrów prac**, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania w **kontakcie** z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym oraz **rejestru pracowników narażonych** na działanie ww. substancji, ich mieszanin, czynników lub procesów. Pragnę zwrócić uwagę, że pojęcia „narażenie” i „kontakt” występują również w art. 222 § 1 i 2 Kodeksu pracy, lecz tam również nie są one zdefiniowane.

Zgodnie z postanowieniem art. 222 Kodeksu pracy, w § 1 ustawodawca zobowiązuje pracodawcę w razie zatrudniania pracownika w warunkach **narażenia** na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów

technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, do zastępowania tych substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych mniej szkodliwymi dla zdrowia lub do stosowania innych dostępnych środków ograniczających stopień tego narażenia, przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki.

W art. 222 § 2 Kodeksu pracy ustawodawca zobowiązuje pracodawcę do rejestrowania wszystkich rodzajów **prac w kontakcie** z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, a także do prowadzenia rejestru pracowników zatrudnionych przy tych pracach. Jednocześnie w § 3 zobowiązano ministra właściwego do spraw zdrowia, działającego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw pracy, do określenia, w drodze rozporządzenia, m.in.:

- 1) sposobu prowadzenia rejestru prac, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania **w kontakcie** z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym;
- 2) sposobu prowadzenia rejestru pracowników zatrudnionych przy tych pracach.

Ustawodawca tym samym wskazał, że rejestracja pracowników dotyczy prac w kontakcie z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym.

W rozporządzeniu *Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy*, w § 3 ustawodawca zobowiązuje pracodawcę do wykonywania badań i pomiarów substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników o działaniu rakotwórczym lub mutagennym na stanowiskach pracy, na których wykonują pracę **narażeni pracownicy**, a w § 4 ust. 1 – do prowadzenia rejestru prac, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania **w kontakcie** z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym.

Z powyższych przepisów wynikają dwa pojęcia „**praca w kontakcie**” i „**narażenie**” na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym. Takie sformułowania sugerują, że pojęcie „**pracownika narażonego na działanie ...**” nie jest tożsame z pojęciem „**pracownika pozostającego w kontakcie z ...**”. Pojęcia te nie zostały zdefiniowane w przedmiotowym rozporządzeniu, ani w Kodeksie pracy. Rozstrzygnięcie tego problemu jest istotne zarówno w odniesieniu do substancji

i mieszanin chemicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, jak również wskazanego w tym rozporządzeniu czynnika fizycznego, tj. promieniowania jonizującego.

Zgodnie z opracowanymi przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi „Zaleceniami dla pracodawców i służb kontrolnych dotyczącymi prowadzenia wymaganych prawnie rejestrów czynników rakotwórczych lub mutagennych i narażonych na nie pracowników na poziomie zakładów pracy” – zamieszczonymi na stronie internetowej pod adresem: http://www.imp.lodz.pl/upload/centra/2020/korekta_zalecenia_dla_pracodawcw_i_sub_kontrolnych2019.pdf (materiał zaakceptowany przez Ministerstwo Zdrowia 04.03.2020r.) w odpowiedzi na pytanie, jak interpretować pojęcie „kontakt” – „narażenie”, czytamy:

„Instytut Medycyny Pracy w Łodzi stoi na stanowisku, że:

Przez prace **w kontakcie** rozumie się prace, przy których występuje możliwość narażenia inhalacyjnego i/lub bezpośredniego działania czynnika chemicznego na skórę, bez względu na stężenie czynnika chemicznego w powietrzu i stosowane środki ochrony indywidualnej lub ochrony zbiorowe. Dotyczy to również procesów technologicznych hermetyzowanych.

Definicja **narażenia** została określona w Polskiej Normie PN-EN 689, kwiecień 2002 „Powietrze na stanowisku pracy - Wytyczne oceny narażenia inhalacyjnego na czynniki chemiczne przez porównanie z wartościami dopuszczalnymi i strategia pomiarowa” i jest następująca:

Narażenie na czynnik chemiczny jest to obecność czynnika chemicznego w powietrzu w strefie oddychania pracownika. Określone jest jako stężenie czynnika, uzyskane na podstawie pomiarów narażenia i odniesione do takiego samego okresu czasu, jakiego dotyczy wartość dopuszczalna.

Do celów prowadzenia rejestru także każdy bezpośredni kontakt substancji ze skórą traktuje się jako narażenie. Jeżeli pracownik jest zabezpieczony np. we właściwe środki ochrony indywidualnej pozwalające uniknąć bezpośredniego kontaktu ze skórą, sytuację taką należy traktować jako brak narażenia, a wykonywaną przez niego pracę traktuje się jako pracę, której wykonywanie powoduje konieczność pozostawania w kontakcie z substancjami rakotwórczymi lub mutagennymi.

Z problematyką narażenia na czynniki rakotwórcze lub mutagenne jest ściśle związane rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. z 2011 r. Nr 33, poz. 166).

Zgodnie z § 6 ust. 1 w przypadku występowania czynnika o działaniu rakotwórczym lub mutagennym badania i pomiary wykonuje się:

- 1) co najmniej raz na sześć miesięcy — jeżeli podczas ostatniego badania i pomiaru stwierdzono stężenie czynnika o działaniu rakotwórczym lub mutagennym powyżej 0,1 do 0,5 wartości NDS;
- 2) co najmniej raz na trzy miesiące — jeżeli podczas ostatniego badania i pomiaru stwierdzono stężenie czynnika o działaniu rakotwórczym lub mutagennym powyżej 0,5 wartości NDS.

Ponadto, zgodnie z § 14 badania i pomiary chemicznych czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy, wykonuje się każdorazowo, jeżeli nastąpiły zmiany w wyposażeniu technicznym, w procesie technologicznym lub w warunkach wykonywania pracy, które mogły mieć wpływ na zmianę poziomu narażenia albo wystąpiły okoliczności, które uzasadniają ich ponowne wykonanie.

Na mocy § 7 powyższego rozporządzenia pracodawca może odstąpić od wykonywania badań i pomiarów, jeżeli wyniki dwóch ostatnich badań i pomiarów szkodliwych dla zdrowia czynników chemicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, wykonanych w odstępie co najmniej sześciu miesięcy, nie przekroczyły 0,1 wartości NDS.

Uważa się więc, że jeżeli stężenie czynnika rakotwórczego lub mutagennego na stanowisku pracy jest poniżej 0,1 wartości najwyższego dopuszczalnego stężenia, to na stanowisku pracy brak jest narażenia inhalacyjnego na czynnik rakotwórczy lub mutagenny. W takim przypadku nie wykazuje się liczby osób pracujących w narażeniu na tym stanowisku pracy, a pracowników traktuje się jako pracujących w kontakcie z kancerogenem/mutagenem zawodowym bez narażenia.

Pracodawca w przypadku stwierdzenia pracy wyłącznie w kontakcie z kancerogenem lub mutagenem zawodowym rejestruje liczbę osób narażonych równą "0". Wskazane jest opisanie stanowiska pracy w taki sposób, aby móc wykazać podstawę do przyjęcia takiego założenia (pracy w kontakcie) co oznacza udokumentowanie pomiarów substancji rakotwórczej lub mutagennej na tym stanowisku pracy."

Wskazane wyżej stanowisko Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi w opracowaniu może być traktowane jako źródło dodatkowej wiedzy do rozstrzygania wątpliwości dotyczących przepisów omawianego rozporządzenia. Nie stanowi jednak prawa (są to bowiem tylko „zalecenia”). Żaden z aktów prawnych, w tym omawiane rozporządzenie, nie stanowi podstawy do stosowania tych zaleceń.

W wyroku **Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie** z dnia 2 lipca 2013 r. (II OSK 581/12) *„Postępowanie dowodowe w sprawie kontroli sanitarnej u pracodawcy – narażenie na działanie substancji, preparatów, czynników lub procesów*

technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym” w części dotyczącej pkt 4 czytamy: „Wykrycie czynnika chemicznego jakim jest benzo[a]piren, nawet jeśli jego stężenie nie przekracza najwyższego dopuszczalnego stężenia, oznacza, że w środowisku pracy mamy do czynienia z narażeniem na działanie tego czynnika.”.

W uzasadnieniu Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że wobec wykrycia w środowisku pracy benzo[a]pirenu, niezależnie od wielkości jego stężenia oraz ilości stanowisk pracy, na których został ujawniony, konieczne było nałożenie na skarżącą obowiązków, określonych w decyzji organu I instancji (dotyczy np. rejestrowania prac i rejestrowania pracowników pracujących w kontakcie z czynnikami o działaniu rakotwórczym lub mutagennym).

Naczelny Sąd Administracyjny bazował na obowiązującym wówczas rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. poz. 2771, z późn. zm.), które w zakresie przedmiotowych pojęć nie różni się od obowiązującego rozporządzenia.

Na potrzebę nowelizacji w opisanym wyżej zakresie Główny Inspektor Pracy zwracał już uwagę w 2018 r. występując w tej sprawie z wnioskiem legislacyjnym do ówczesnego Ministra Zdrowia (pismo z dnia 8 lutego 2018 r, znak: GNN-518-4011-3/18). W odpowiedzi na ww. wystąpienie Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z dnia 29 marca 2018 r. (znak ZPM.024.33.2018.BZ), poinformował, że w najbliższym czasie planowana jest nowelizacja rozporządzenia w celu implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/2398 z dnia 12 grudnia 2017 r. zmieniającej dyrektywę 2004/37/WE w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniem dotyczącym narażenia na działanie czynników rakotwórczych lub mutagenów podczas pracy (Dz. Urz. UE L 345 z 27.12.2017, str. 87).

Również Rada Ochrony Pracy przy Sejmie RP w stanowisku z dnia 28 sierpnia 2018 r. zaleciła do realizacji przez Ministerstwo Zdrowia wniosek dotyczący wprowadzenia definicji pojęć „praca w kontakcie” oraz „praca w narażeniu” do rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy.

Dwukrotna nowelizacja rozporządzenia w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy, nadal jednak nie rozstrzygnęła kwestii podnoszonych w niniejszym piśmie, co czyni problem nadal aktualnym.

Doprecyzowanie tych zagadnień lub ujednolicenie nazewnictwa w tym zakresie umożliwi pracodawcom prawidłowe stosowanie przepisów, a tym samym będzie miało wpływ na poprawę ochrony zdrowia pracowników.

Ad 2)

Państwowa Inspekcja Pracy proponuje wprowadzenia obowiązku przekazywania przez pracodawcę *„Informacji o substancjach chemicznych, ich mieszaninach, czynnikach lub procesach technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym”* tylko do jednej instytucji, prowadzącej centralny rejestr danych o narażeniu na substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, z dostępem dla właściwych organów nadzoru i kontroli nad warunkami pracy. **Powyższe odciąży pracodawców i pozwoli na funkcjonowanie jednej (ujednoliconej) bazy pracodawców, u których takie zagrożenia występują.** Proponowanym rozwiązaniem jest prowadzenie centralnego rejestru danych o ww. narażeniu przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi, z dostępem zarówno dla organów kontroli i nadzoru Państwowej Inspekcji Sanitarnej, jak i Państwowej Inspekcji Pracy.

Doświadczenia Państwowej Inspekcji Pracy wskazują, że są pracodawcy, którzy przestrzegają obowiązku informacyjnego, o którym mowa § 4 ust. 2 rozporządzenia w stosunku do państwowych służb nadzoru i kontroli nad warunkami pracy (Państwowej Inspekcji Pracy i Państwowej Inspekcji Sanitarnej), ale są również tacy, którzy nie realizują tego obowiązku. Przykład: Okręgowy Inspektor Pracy w Poznaniu w 2019 r. wystąpił do Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Poznaniu o udostępnienie danych dotyczących nadesłanych zgłoszeń pracodawców, których pracownicy narażeni są na kontakt z czynnikami rakotwórczymi lub mutagennymi w trakcie pracy. Analiza udostępnionych danych wykazała, że ok. 60% pracodawców nie nadesłało wymaganych danych do Okręgowego Inspektoratu Pracy w Poznaniu. Powyższy fakt świadczy o konieczności zmiany przepisów w celu stworzenia jednej zintegrowanej bazy podmiotów, u których takie zagrożenia występują.

Obecnie Państwowa Inspekcja Pracy nie ma dostępu do *Centralnego rejestru danych o narażeniu na substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym* prowadzonego przez Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr. J. Nofera w Łodzi, co wymaga zmiany mając na uwadze sprawowanie przez PIP nadzoru nad zapewnieniem odpowiedniego poziomu ochrony zdrowia i życia pracowników w związku z występującymi zagrożeniami w środowisku pracy ze strony czynników rakotwórczych lub mutagennych.

Ad 3)

Uregulowania prawnego wymaga też kwestia w zakresie obowiązku poinformowania właściwego państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego, właściwego okręgowego inspektora pracy, a także pracowników pracujących w kontakcie lub narażeniu w sytuacji, gdy w zakładzie wykonywane są prace z substancją chemiczną lub mieszaniną, dla której w związku ze zmianą (w ciągu roku kalendarzowego) przepisów zmieniono kategorię klasyfikacji na: 1A lub 1B (rakotwórcza lub mutagenna). W przypadku wprowadzenia zmian, o których mowa w pkt 2 niniejszego pisma obowiązek ten dotyczyć miałby odpowiednio instytucji prowadzącej centralny rejestr danych o narażeniu na substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym.

Pomimo że zmiany przepisów rozszerzające wykaz substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników o działaniu rakotwórczym lub mutagennym kat. 1A lub 1B, zaczynają obowiązywać w ciągu danego roku kalendarzowego, to przepisy te nie określały sposobu postępowania w zakresie sposobu informowania właściwego państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego, właściwego okręgowego inspektora pracy, a także pracowników pracujących w kontakcie lub narażeniu o wykonywaniu prac powodujących konieczność pozostawania w kontakcie z nowo wprowadzonymi substancjami, mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi. Rozstrzygnięcia wymaga zatem kwestia, czy pracodawca powinien przekazać informację określoną

w załączniku nr 2 do omawianego rozporządzenia po wejściu w życie zmiany przepisu, czy dopiero w najbliższym terminie przekazywania informacji rocznej (tj. corocznie do dnia 15 stycznia).

Ad 4)

W § 9 pkt 2 rozporządzenia doprecyzowania wymaga informacja, o jakich szkoleniach okresowych pracownika jest mowa. Czy są to szkolenia odbywane jako szkolenia okresowe w dziedzinie bhp, ze wskazaniem szczegółowej tematyki szkolenia w tym przepisie, czy też inne, dodatkowe szkolenia dedykowane wyłącznie tematyce substancji, mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym. W przypadku tych drugich wymagane byłyby określenie w przepisach przedmiotowego rozporządzenia, m.in. częstotliwości tych szkoleń, sposobu dokumentowania szkolenia i innych zasad szkolenia jak np. osoby uprawnionej do przeprowadzania szkolenia oraz wskazanie, że szkolenia te powinny odbywać się w czasie pracy i na koszt pracodawcy.

Ad 5)

Jak wynika z informacji udzielanych przez pracodawców podczas kontroli, lekarze sprawujący profilaktyczną opiekę zdrowotną nad pracownikami w zakładach, w których występują czynniki chemiczne o właściwościach rakotwórczych lub mutagennych, przeważnie nie zapoznawali się z warunkami pracy na tych stanowiskach. Prowadzenie profilaktyki zdrowotnej pracowników tylko na podstawie skierowania otrzymanego od pracodawcy może wpływać na poziom ochrony zdrowia osób pracujących w narażeniu na czynniki rakotwórcze. Jeśli w takim skierowaniu nie znajdują się wymagane przepisem informacje o występowaniu na stanowisku czynników rakotwórczych lub mutagennych, z podaniem wielkości narażenia oraz aktualnych wyników badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia, wykonanych na tych stanowiskach, to w efekcie podczas profilaktycznych badań lekarskich lekarz nie posiada aktualnej informacji o poziomie narażenia na te czynniki rakotwórcze lub mutagenne. Tylko prawidłowo sporządzony w skierowaniu na badania lekarskie opis warunków pracy, pozwala lekarzowi medycyny pracy na właściwe ustalenie zakresu oraz częstotliwości wykonywania takich badań. Ponadto, o ewentualnych przeciwwskazaniach w przebiegu zatrudnienia decyduje również lekarz sprawujący opiekę profilaktyczną, biorąc pod uwagę wielkość i okres trwania narażenia zawodowego oraz ocenę stopnia zaawansowania i dynamikę zmian chorobowych.

Jeśli któryś z elementów współpracy w układzie pracodawca – lekarz służby medycyny pracy zawiedzie, trudno mówić o zachowaniu wymogu ochrony zdrowia pracownika w warunkach pracy zawodowej, a to z kolei wpływa na możliwość wykrycia zmian nowotworowych w możliwie najwcześniejszym stadium.

Brak określonego w § 11 ust. 1 rozporządzenia sposobu realizacji przez lekarza sprawującego profilaktyczną opiekę zdrowotną nad pracownikami obowiązku zapoznania się z warunkami ich pracy, skutkuje tym, że nie ma potwierdzenia, że zrealizowany został ten obowiązek. Rzadko się zdarza, aby lekarz służby medycyny pracy zapoznawał się na terenie zakładu pracy z warunkami pracy na stanowiskach gdzie występują substancje, mieszaniny, czynniki o właściwościach rakotwórczych lub mutagennych.

Zgodnie z pkt 1 załącznika II do dyrektywy 2004/37/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniem dotyczącym narażenia na działanie czynników rakotwórczych lub mutagenów podczas pracy (szósta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy Rady 89/391/EWG) (Dz.Urz. UE L 158 z 30 kwietnia 2004 r., z późn. zm.), „Lekarz i/lub właściwe organy odpowiedzialne za kontrolę zdrowia pracowników, którzy mają kontakt z czynnikami rakotwórczymi lub mutagenami, muszą być zaznajomieni

z warunkami i okolicznościami takiego kontaktu u poszczególnych pracowników.”

Ad 6)

Użyte w załączniku nr 1 do rozporządzenia w części II pkt 6 sformułowanie „krzemionkę krystaliczną - frakcję respirabilną powstającą w trakcie pracy” wzbudza wśród pracodawców, laboratoriów przeprowadzających badania i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy wiele problemów i zapytań, których adresatem była m.in. Państwowa Inspekcja Pracy.

W Komunikacie XII z dnia 13 lipca 2020 r. **Międzyresortowa Komisja do spraw Najwyższych Dopuszczalnych Stężeń i Natężeń Czynników Szkodliwych dla Zdrowia w Środowisku Pracy** przedstawiła stanowisko w sprawie wykonywania pomiarów podczas prac, w których powstaje frakcja respirabilna krzemionki krystalicznej, w odniesieniu do obowiązujących rozporządzeń: Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy oraz *Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1286, z późn. zm.),

(dostęp:

https://www.ciop.pl/CIOPPortalWAR/appmanager/ciop/pl?nfpb=true&pageLabel=P19200195401368873221848&wydarzenia_wydarzenie_id=1043#ftnref1), w którym stwierdza,

że:

- „1. Nie ma możliwości opracowania centralnego wykazu stanowisk pracy, na których występuje narażenie na krzemionkę krystaliczną – frakcję respirabilną powstającą w trakcie pracy, czyli stanowisk pracy w narażeniu na czynnik rakotwórczy.
2. Pracodawca i ekspert ds. bhp powinni dokonać dokładnej oceny i klasyfikacji procesu technologicznego i stosowanych surowców, maszyn i urządzeń i na tej podstawie określić stanowiska pracy, na których występuje frakcja respirabilna krystalicznej krzemionki spełniająca kryteria czynnika rakotwórczego wg zapisów podanych w Załączniku 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia (Dz. U. z 2020 r. poz. 197).
3. Wytyczne pt. „Podręcznik dobrych praktyk dotyczący ochrony zdrowia pracowników poprzez prawidłowe przenoszenie i użytkowanie krzemionki krystalicznej i produktów, które ją zawierają” zostały opracowane przez Europejską Sieć Krzemionki NEPSI (European Network for Silica) i są dostępne na stronie internetowej www.nepsi.pl. Wytyczne te stanowią

pomocne narzędzie w procesie klasyfikacji prac w narażeniu na czynnik rakotwórczy, jakim jest frakcja respirabilna krzemionki krystalicznej.

- 4. Pracodawca na podstawie wyników pomiarów stężeń frakcji respirabilnej krzemionki krystalicznej typuje stanowiska, na których:*
 - pracownik jest narażony [1] na frakcję respirabilną krzemionki krystalicznej powstającą w trakcie pracy – czynnik rakotwórczy,*
 - pracownik ma kontakt¹ z frakcją respirabilną krzemionki krystalicznej powstającą w trakcie pracy.*
- 5. Pracodawca może zrezygnować z wykonywania pomiarów stężeń frakcji respirabilnej krzemionki krystalicznej, jeżeli wyniki dwóch kolejnych pomiarów [2] są mniejsze od 0,1 wartości NDS, ale tylko w przypadku, gdy stosowane surowce, warunki procesu technologicznego oraz zastosowane środki ochrony zbiorowej są niezmienione na stanowiskach pracy, na których:*
 - występuje w powietrzu frakcja respirabilna krzemionki krystalicznej generowana w procesie pracy i prace są sklasyfikowane jako prace w narażeniu na frakcję respirabilną krzemionki krystalicznej – czynnik rakotwórczy,*
 - występuje w powietrzu frakcja respirabilna krzemionki krystalicznej, ale prace są sklasyfikowane jako prace w narażeniu na czynnik rakotwórczy.*

[1] Definicje zaproponowane przez Instytut Medycyny Pracy w Zaleceniach dla pracodawców i służb kontrolnych dotyczące prowadzenia wymaganych prawnie rejestrów czynników rakotwórczych lub mutagennych i narażonych na nie pracowników na poziomie zakładów pracy [wersja z dnia 31.12.2019 r., dostęp: <http://www.imp.lodz.pl/upload/rejestry/2020/zalecenia20203.pdf>

[2] Pomiary frakcji respirabilnej krzemionki krystalicznej na stanowisku pracy, na którym prace nie są sklasyfikowane jako prace w narażeniu na czynnik rakotwórczy, powinny być wykonane z częstotliwością zależną od wyniku pomiaru stężenia pyłu. Pomiary frakcji respirabilnej krzemionki krystalicznej na stanowisku, na którym frakcja ta powstaje w trakcie pracy, powinny być wykonywane co 6 miesięcy (rozporządzenie Ministra Zdrowia Dz. U. z 2011 Nr 33, poz. 166, z późn. zm.).”

Powyższe stanowisko Komisji nie rozwiązało jednak problemu, a żaden z aktów prawnych, w tym omawiane rozporządzenie, nie daje podstaw do jego stosowania. Wyjaśnienie w przepisie wątpliwości interpretacyjnych wymagane jest z uwagi na konieczność rozstrzygnięcia przez pracodawcę o realizacji (bądź nie) obowiązków określonych

przepisami, wynikających z następstwa kwalifikowania tych prac do „Procesów technologicznych, w których dochodzi do uwalniania substancji chemicznych, ich mieszanin lub czynników o działaniu rakotwórczym lub mutagennym”.

Zgłaszane problemy dotyczą wątpliwości, w których przypadkach (jakie prace związane z narażeniem na krzemionkę krystaliczną - frakcję respirabilną kwalifikować do procesów rakotwórczych) i z jaką częstotliwością należy przeprowadzać pomiary krzemionki krystalicznej – frakcja respirabilna.

Ponieważ kwestia ta budzi wiele wątpliwości interpretacyjnych wśród pracodawców, laboratoriów wykonujących badania i pomiary czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy, wymagane jest doprecyzowanie pojęcia „w trakcie pracy” w odniesieniu do krzemionki krystalicznej – frakcja respirabilna.

Ad 7)

Zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia część II pkt 5 do procesów technologicznych, w których dochodzi do uwalniania substancji chemicznych, ich mieszanin lub czynników o działaniu rakotwórczym lub mutagennym od dnia 22 lutego 2020 r. zalicza się „prace związane z narażeniem na pył drewna”, a nie prace związane z narażeniem na pył drewna twardego. W pkt 6 część II litera B załącznika nr 2 do rozporządzenia po wyrazach „pyły drewna” należy zatem skreślić wyraz „twardego”.

Ad 8)

W przepisach omawianego rozporządzenia funkcjonują dwa pojęcia „osoba narażona” oraz „pracownik”, przy czym nie wynika z nich, że są one tożsame. I tak przykładowo w załączniku nr 2 należy wskazać liczbę osób narażonych. Powyższe może budzić wątpliwość, czy wśród liczby osób narażonych powinni znaleźć się oprócz pracowników także osoby świadczące pracę na innej podstawie, niż umowa o pracę, dlatego należałoby doprecyzować pojęcie „osoba narażona”.

Ad 9)

Zgodnie z § 2 przedmiotowego rozporządzenia wykaz substancji chemicznych, ich mieszanin o działaniu rakotwórczym lub mutagennym stanowią:

- 1) substancje chemiczne spełniające kryteria klasyfikacji jako rakotwórcze lub mutagenne kategorii 1A lub 1B zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin, zmieniającym

- i uchylającym dyrektywy 67/548/EWG i 1999/45/WE oraz zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 (Dz. Urz. UE L 353 z 31 grudnia 2008 r., str. 1),*
- 2) mieszaniny zawierające substancje wymienione w pkt 1 w stężeniach powodujących spełnienie kryteriów klasyfikacji mieszaniny jako rakotwórczej lub mutagennej kategorii 1A lub 1B zgodnie z rozporządzeniem, o którym mowa w pkt 1.

Gdy substancje i mieszaniny są już sklasyfikowane zgodnie z przepisami rozporządzenia (WE) nr 1272/2008, a kontakt/narażenie w zakładzie pracy wynika ze stosowania zakupionych przez pracodawcę gotowych już substancji lub mieszanin wprowadzanych do obrotu, ww. postanowienia nie stwarzają trudności. Natomiast problem pojawia się w przypadku, gdy w zakładzie pracy sporządzane są mieszaniny na tzw. własny użytek (np. kąpiele technologiczne). W tym przypadku ocena tego, czy sporządzona mieszanina spełnia kryteria klasyfikacji jako rakotwórcza/mutagenna kategorii 1A lub 1B spoczywa na pracodawcy. Nie wszyscy pracodawcy dokonują wówczas klasyfikacji takiej mieszaniny, co przekłada się na bezpieczeństwo pracujących w kontakcie lub narażeniu. Nieprawidłowości dotyczą wówczas, m.in. rejestrów pracowników narażonych na działanie takiej mieszaniny o działaniu rakotwórczym lub mutagennym.

Celowe byłoby zatem wprowadzenie w przepisach rozporządzenia obowiązku ustalenia przez pracodawcę sporządzającego mieszaniny na tzw. własny użytek (wykorzystywane w procesie technologicznym), które zawierają w swoim składzie substancję(-e) rakotwórczą/mutageną(-e) kategorii 1A lub 1B, czy ta mieszanina spełnia kryteria klasyfikacji jako rakotwórcza/mutagenna kategorii 1A lub 1B.

Ad 10)

Aktualna sytuacja na rynku pracy powoduje, że obok zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, często prace z substancjami chemicznymi, ich mieszaninami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym powierzane są osobom fizycznym pracującym na innej podstawie, niż stosunek pracy (np. umowy cywilnoprawne, samozatrudnienie). W świetle aktualnego stanu prawnego osoby, które nie są zatrudnione na podstawie stosunku pracy, nie są uwzględniane w rejestrach prowadzonych przez pracodawców, a w konsekwencji w centralnym rejestrze danych o narażeniu na substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym prowadzonym przez Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr. J. Nofera w Łodzi. Także ta grupa osób, z uwagi na konieczność ochrony ich zdrowia i życia w związku z występującymi zagrożeniami ze strony czynników rakotwórczych lub mutagennych, powinna być chroniona.

Z uwagi na ww. praktykę oraz treść art. 304 Kodeksu pracy proponuje się rozważyć uwzględnienie w przepisach rozporządzenia oprócz pracowników także osoby zatrudnione na innej podstawie niż stosunek pracy. Zmiana wymagana byłaby m.in. w § 5 ust. 1 omawianego rozporządzenia w zakresie rozszerzenia w katalogu osób, dla których istnieje obowiązek prowadzenia rejestru narażonych na działanie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym o osoby wykonujące pracę na innej podstawie niż stosunek pracy.

Wątpliwości związane ze stosowaniem wskazanych wyżej przepisów mają zarówno pracodawcy, jak też organy Państwowej Inspekcji Pracy – co w praktyce utrudnia rozstrzyganie spraw. Mając na względzie konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu ochrony zdrowia i życia pracowników w związku z występującymi zagrożeniami w środowisku pracy ze strony czynników rakotwórczych lub mutagennych – uprzejmie proszę o znowelizowanie *rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy.*

Z poważaniem,

Katarzyna Łażewska-Hrycko
Główny Inspektor Pracy
/-podpisano elektronicznie/